

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 11.

V Gorici, dne 15. junija 1912.

Tečaj VIII.

Obseg: 1. Racionelna košnja sena; 2. Kako naj se oskrbujejo konji za delo; 3. Obramba sadnega drevja proti krastovcu; 4. Gospodarske drobtinice; 5. Poročila; 6. Poročilo o delovanju c. kr. kmet. kem. poskuševališča v Gorici (Nadaljevanje.); 7. Razglas goriškega deželnega odbora tičoč se razdelitve nagrad za predelavo kraških pašnikov v travnike; 8. Književnost; 9. Društvene vesti; 1. Vprašanja in odgovori.

Racionelna košnja sena.

Seno je poglavitna zimska krma za živino. Potrebno je to-raj, da se sočna rastlinska masa pravilno konservira in sicer je najbolje, da se posuši ali napravi iz nje seno, ker zgubi trava, če se posuši, najmanj redilnosti. Da pa bo seno dobro, je treba, da se trava pravočasno pokosi in pravilno posuši. Da bi se pokosila trava pravočasno, ni vselej mogoče, posebno po otava ne, dasi je to za dobroto posušene otave velikega pomena. Čim stareja je trava, tem nepopolnejše jo živina prebavi, kajti čim stareja je, tolikanj več ima drvenih snovi. Drvena, pusta pa postaja tra-va, kakor hitro je odcvela. Vsakega kmetovalca skrb naj bo to-raj, da pokosi travo, preden je ostarela. Najbolje je, da se pokosi trava za seno koj, ko začno poglavitne trave cvesti. Ker se na-haja na vsakem travniku mešanica najrazličnejših trav in ker cveto te v različnem času, zato je najbolje, da se trava pokosi in posuši malo prej, nego se razcvete pretežna večina visokih trav.

Zakaj pa se mora pokositi trava, preden začne cveteti? Ne le vsled tega, ker postane kasneje drvena in težko prebavljiva, ampak poglavitno radi tega, ker zgubi po odcvetenju važne re-dilne snovi. Mlada trava ima le malo lesnatih vlakenc, pač pa mnogo beljakovin in rudninskih redilnih snovi; starejša trava pa vsebuje malo važnih snovi mnogo pa takih, ki ne pridejo ži-vini v prid. Izmed rudninskih snovi je velike važnosti fosforovo-

kislo apno, katero služi živini za razvoj in vzdrževanje kosti. Mlada živina potrebuje za razvoj okostja precej mnogo rudninskih soli. Ako se poklada toraj živini stareja trava, katera vsebuje malo kostotvornih rudninskih soli, potem je izključeno, da bi se zamogla živina normalno razvijati in da bi se njene kosti krepko razvile. Da se nadomesti krmi primanjkujoče apno, pomaga se sicer lahko s tem, da se poklada živini klajno apno ali pa prav droban kredin prah, vendar pa se mora pomisliti, da izkoristi živalski organizem mnogo lažje in v večji meri v rastlinah se hahajajoče redilne snovi, nego umetne izdelke. Med odraslo živino je molzna ona, ki potrebuje znatno množino rudninskih soli, posebno pa kadar je breja, ker jih potrebuje njen sad od dne do dne več za razvoj okostja. Ker je bila leta 1911. dolgotrajna suša, je imelo takratno seno malo rudninskih soli, zato je bilo mogoče preprečiti kostolomnico pri živini le s pokladanjem fosforovo-kislega apna. Pojavi se pri živini kostolomnica lahko tudi, če se trava prekasno pokosi. Ker zelo vplivajo drage beljakovine in mnogovredne rudninske snovi na izločevanje mleka, kakor tudi na izpodrejo mladine in ker se nahajajo v travi, pokošeni pred cvetenjem, v večji množini nego v travi, pokošeni po odcvetenju, zato naj poskrbi vsak kmetovalec za to, da pokosi travo, preden začne ali takoj, ko je začela cveteti. Če se pokosi trava zgodaj, dobi se sicer manj sena, kakor če se pokosi kasneje, seno zgodnje košnje pa ima v primeri s kasno košnjo razmeroma večjo redilnost. To poslednje pa je velike važnosti in sicer najvažnejši faktor racijonelnega in pravičnega podelovanja trave v seno.

Razum tega je treba paziti pri košnji in sušenju na to, da seno na en ali na drug način ne trpi. Najmanj trave ostane na travniku, če se kosi s kosilnim strojem, mnogo več je lahko ostane, če se kosi s koso. Če se kosi s kosilnim strojem, ne nastanejo tako velike redi, kakor če se kosi s koso. Seno zgubi pa tolikor več redilnosti, kolikor dalje časa ostanejo redi na travniku ali senožeti in kolikor debelejša je plast trave, ki se suši. Pri racijonelnem sušenju je treba poskrbeti za to, da ne leže redi predolgo na travniku, ampak da se če čimprej razkopajo aliraztrosijo na tenko. Ko pokošena trava na površju uvene, naj se preobrne. Če se je pokosila trava s kosilnim strojem, zadošča, ker so redi nizki, da se kasneje samo preobrnejo. Obrača naj se seno čim mogoče malo, ker se s prepogostim obračanjem lahko od-

drobe suhi, nežni rastlinski deli ali oni, ki so najbolj tečni. Obračanje sena naj se toraj kolikor mogoče omeji. Pred vsem pa naj se pazi na to, da ne bodo skakali ali se valjali po sušečem se senu otroci in odrasli, kakor tudi da ne pojde voz po njem. Za popolno sušenje detelje naj se uporabijo ostrgače ali piramide zvane, sicer bi se morala detelja, ker se stebela in listi neenakomerno suše, preobračati še bolj pogostoma kakor pa trava. S pogostim preobračanjem, katero bi se moralo izvršiti posebno o neugodnem vremenu, bi se pa mnogo detelje, posebno pa lističev in cvetja oddrobilo.

Pod streho naj se spravi le dobro posušeno seno. S pokladanjem novega sena se ne sme pričeti pred pretekom dveh mesecev, ker tako seno provzroči lahko nered v prebavljanju n. pr. koliko. Seno, ki ga je med sušenjem premočil dež, ni mnogo vredno. Ako smo prisiljeni spraviti radi dolgotrajnega slabega vremena še nepopolnoma suho seno pred streho, potem naj se potrosi na vsako plast sena, ko se spravlja na senik, nekoliko živinske soli. Ako se hrani seno eno leto, zgubi precej mnogo na redilnosti. Travniško seno je tem boljše, čim več se nahaja v njem sladkih trav, in tolikanj slabše čim več se nahaja v njem kislih trav. Seno, ki je zraslo na dobro pognojenih tleh na nagle, ni posebno tečno. Po končani košnji naj se pognoji travnik z žvepleno-kislim amonijakom. Kdor travnik z žvepl. kisl. amonijakom po prvi košnji pognoji, dobi toliko otave več, da se mu poplačajo vsi ti izdatki. Stok v »Praktičnem kmetovalcu«.

Kako naj se oskrbujejo konji za delo.

Nekateri konjerejci skrbijo premalo za konje, ki jih rabijo za delo, drugi storijo pa še preveč za nje. Ti poslednji na primer denejo konje pozimi v pregorak hlev, da se konji v njem celo pote in se vsled tega, ko pridejo na prosto, kmalu prehlade. Zdravljenje prehlajenih konj pa stane mnogo časa in denara.

Da ne bo konjski hlev pregorak, napravi v njem primerne odduške, ker z odpiranjem in zapiranjem teh temperaturo hleva vsak čas uravnava. Če bi se konji kljub pravilnemu prezračevanju spotili in jih misliš napreči, tedaj drgni jih poprej s slamo tako dolgo, da se popolnoma osuše; isto stori, če so se pri delu spo-

tili, preden jih deneš v hlev. Če morajo konji čakati med nakladanjem voza na prostem, takrat ogrni jih z močnimi konjskimi odejami. Nikar pa ne odevaj konj pozimi pri delu, ker pod odejo bi se spotili in bi se med počivanjem na prostem prehladili. Ako konje dež zmoči, drgni jih, ko jih deneš v hlev, s slamo tako dolgo, dokler se ne osuše, in pokrij jih z odejo. Če ne ravnaš z mokrimi konji tako, poloti se jih lahko trganje po životu.

Tu navedena pravila so sicer mnogim konjerejcem znana in bi bilo skoraj odveč, ako bi razpravljaj o njih še podrobnejše, žal pa, da se dobe še taki konjerejci, kateri to sebi v škodo opuščajo, vsled česar jih treba vedno opominjati.

Tudi način krmljenja in vrsta krme vpliva na konja. Ko si konja izpregel in dejal v hlev, daš mu lahko krme, pa le tedaj, če ni konj prevroč. Zelo škodljivo je, ako konja, ko se vrne opoludne z dela, ne slečeš in oblečenega privežeš v hlev, češ, da si prihraniš na delu. To je le lenoba in trpinčenje živali!

Najbolj krepilna krma za konje je oves, le paziti je treba, da ga konj tudi res prebavi. Stari konji ga prebavijo le težko, zato je treba pokladati takim konjem zmečkan ali raztrgan oves. Za ovsem je bob najbolj krepilna krma; konjem pokladaj namočenega ali pa zdrobljenega med rezanico ali oves. Najboljši nadomestek za oves je turšica, sicer pa naj se ne da konju več turšice, nego znaša običajna polovična množina ovsa, a še ta množina turšice naj se razdrobi poprej na debelo. Turšica napravi konja manj krepkega nego oves in mu ne da trajne moči. S turšico krmljen konj bo sicer debel in zalit, bo pa bolj mrtev in se rad poti. Ko spomladi konji dlako menjajo, je dobro, ako se jim pomeša med drugo zrnje nekoliko lanenega semena. Tudi oljnate preše konjem zelo koristijo. Če se konj polagoma goli, je najboljše, če ga ostrižeš, paziti pa moraš potem, da se konj ne prehladi. Ako hočeš, da bo konj za delo vedno dober, glej da mu boš pokladal vedno enakošno krmo.

Moč, katera je potrebna konju, mora biti že poprej v mišicah, preden gre konj na delo. Ne misli, da se konj krepi, če ga puščaš ležati dalj časa v hlevu brez dela; tako dobi le mnogo mesa in masti, meso postane leno, noge trde, in ko pride tak konj na delo, ni nič kaj prida, poti se, poloti se ga rada kolika in drugo.

Pri večjih in malih posestnikih se to redkoma dogaja, kajti oni drže večinoma v hlevu le toliko konj, kolikor jih je neobhod-

no potreba, da polje pravilno obdelajo. Treba je pa tudi takrat pravega dela in enakošne krme. Večkrat dobe konji le slabo seno, zrnja pa še vidijo ne.

K oskrbovanju konj spada tudi oskrbovanje kopit. Da bo kopito zdravo, je treba, da je snažno in da stoji konj na suhem. Večkrat vidimo lahko, da kakor je prišel konj ves umazan v hlev, tako pride dva ali tri dni kasneje zopet z vsem umazanimi kopiti iz hleva. Omij mu vendar kopita oziroma noge, ko se vrne z dela! Saj zgubiš s tem le malo časa in truda, konju oziroma sebi pa mnogo koristiš, sicer ti postane konj prezgodj kruljev. Ne stavi tudi konja v tak hlev, v katerem mora stati s kopiti v scalnici; to mu pokvari rog.

Nekateri mažejo kopita, kar je tudi popolnoma prav. Ako namreč kopito poprej osnažiš do dobrega in pustiš, ko si ga opral, da se osuši in ga z mastjo namažeš, bode to gotovo koristilo, nikar pa ne maži kopit kar po vrh blata in prahu, posebno pa ne z voščilom za čevlje ali pa s sajami, ker se kopito razsuši, postane krhko ter poka.

Pravilno podkovanje odvisi pa od kovačeve spretnosti. Žal pa, da delajo nekateri kovači s kopiti še dandanes tako, kakor slab čevljar, sevedale s temrazločkom, da ne nabijejo podkve na kopito, ampak kopito v podkev. Pili ti ubogo kopito in pritiska nanj razbeljeno podkev tako, da je kopitu gorje. Tak ne dela podkove po kopitu, ampak kopito po podkvi. Poskrbi toraj, dragi konjerejec, da se ne bo koval tvoj konj na ta način, a pazi obenem, da bo pravilno podkovan, sicer mu podkev bolj škoduje nego koristi. Ne puščaj konju podkev predolgo na kopitu, čeprav bi bile še dobre, ampak daj kopito od časa do časa podrezati in podkve nekoliko popraviti ter zopet pribiti.

Pazi tudi, ko konja kupuješ! Večina konj za prodaj je bila pitana in je ležala v hlevu, zato bode treba, da kupljenega konja polagoma privadiš na krmo in težko delo. Če kupiš mladega konja, ki se je poprej pasel, ravnaj tako kakor z drugim kupljenim, a ne pozabi, da je oves poglavitna krma za mlade konje, če hočeš, da postanejo krepki in da bodo dobri za delo. Ne uporabi pa mladega konja nikdar za težko delo, če ni popolnoma dorastel; mnogokrat pa doraste konj šele v petem da celo šele šestem letu. Če hočeš rabiti konja ze delo po dopolnjenem tretjem letu, potem pazi, da mu ne naložiš pretežkega dela. Če hočeš upreči triletno žrebe, vzemi ga sam v roke in ne dajaj ga

kakemu hlapcu, ki ne zna pravilno ravnati s konji, Ko mladega konja toliko naučiš, da v družbi s starim konjem lahko dela, potem ne pusti ga delati več kakor pol dneva, a tudi takrat naj opravlja le lahka dela.

Če nočeš s trudom prirejenega mladega konja prezgodaj pohabiti in porabiti, rabi ga pametno in čuvaj od tretjega do petega leta!

Obramba sadnega drevja proti krastovcu.

Ako hočemo, da nam bo dajalo sadno drevje lep dobiček, je poleg dobre izbere krajevnim razmeram prikladnih sadnih vrst in krepkih sadežev ter poleg krepkega gnojenja, neobhodno potrebno tudi temeljito pokončevanje raznih škodljivcev, oziroma preprečevanje raznih bolezni.

Ena najbolj razširjenih bolezni na sadnem drevju je nedvomno krastovec in ker se ta bolezen po dosedanjih skušnjah najrajši razvija, ako je vreme na pomlad in po leti hladno in obenem vlažno, je seveda v slučaju, da nastopi tako vreme, velika pozornost na mestu.

Posamezne sadne vrste so pa proti tej, kakor tudi proti drugim boleznim različno odporne in ker vsaka vrsta ne uspeva povsod enako dobro, je umevno, da je odpornost drevesa tem večja, čim prikladnejše mesto zavzema. Iz teh ozirov je torej že pred nameranim sajenjem previdno izbirati sadne vrste. Istina je tudi, da se krepki sadeži, bolje upirajo raznim boleznim, kakor slabotni in da se s primernim gnojenjem odpornost večja.

Pa tudi umna oskrba sadnega drevja igra tu veliko vlogo. Tako je n. pr. primerno razredčiti krono, da lahko vplivajo zrak, svetloba in toplota tudi na notranje dele krone, kajti vpliv teh činiteljev dela drevo tudi bolj odporno.

Suhe in ranjene veje je odrezati, mah, lišaje in staro skorjo pa ostrgati ter debla in, kolikor mogoče visoko, tudi veje namazati na pomlad in v jeseni z apnenim beležem, kateremu naj se doda $\frac{1}{2}$ do 1% bakrene galice. Na ta način se odvzame mnogim škodljivcem iz živalskih, kakor iz rastlinskih vrst, priložnost za napad. Že napadene dele pa, bodisi listje, veje ali sadje je med letom po možnosti zbirati in uničiti, najbolje sežgati.

Povrh vsega navedenega pa je skušati, da se obolenje prepreči s primernim škropljenjem z apneno-bakreno-galično raztopino, kakršna se rabi za škropljenje trt.

Seveda se dosežejo pravi uspehi le, če se pravočasno škropi. Škropljenje že obolelih dreves se da primerjati z zvonjenjem po toči, kajti na ta način se pač še lahko prepreči obolenje še zdravih delov, ne doseže se pa ozdravljenje bolnih. Prvo škropljenje se naj vrši na pomlad, oziroma koncem zime preden dreveje požene, toraj preden nastavi listje in cvetje, a vendar v času, ko se popje že nopenja. Drugikrat je škropiti neposredno pred cvetjem, tretjikrat pa po cvetju, ko je sad že mogoče razločevati. Za tretjim naj se izvrši še četrto škropljenje v času, ko je sadje nekako lešnikove debelosti.

Za prvo škropljenje se priporoča vzeti na 100 l vode 2 do 3 kg, za poznejša po 1 do $\frac{1}{2}$ kg bakrene galice in primerno množino apna, katero je najlaže določati s fenoltaleinovim papirjem, ki se dobi pri deželnih kemičnih preskuševališčih.

Zupanc v »Gosp. Glasniku«.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

X **Kako se odpravijo živini uši.** — Ako se živina slabo oskrbuje, lotijo se je uši. Če se hoče uši odpraviti, treba je uporabiti take tekočine, ki uši pomore. V to svrho se lahko ušiva mesta opere z zmesjo petroleja in olja (1 del petroleja in 5 delov olja) ali pa se vzame na 1 del mazavega mila in 4 dele špirita. Da se pomore gnjide ali kasneje izvalivše se uši, naj se po 5 ali 6 dneh ta mesta zopet operejo z navedenimi raztopinami in živina večkrat skrbno oštriglja in očesti. Nekateri priporočajo za pokončevanje uši žavbo živega srebra. To mazilo je res izvrstno sredstvo za pokončevanje uši, ali vendar se ne sme uporabljati pri govedu, ker žival namazana mesta liže in se pri tem lahko zastrupi.

Koliko mleka se uporabi na Dunaju. Dandanes se uporabi na Dunaju na dan po 900.000 l mleka in na leto približno 330 milijonov litrov. Leta 1910. so se oddali 878.000 l mleka naslednji: Trgovci z mlekom na debelo 516.000 l, mlekarne približno 250.000 in mlekarji 110.000 l. Po poročilu dunajskega magistrata

je danes na Dunaju 18 mlekaren (od teh 5 z večjim prometom), ki imajo vsega skupaj 340 prodajališč, 70 prodajalnic z mlekom na debelo, 1340 prodajalnic z mlekom na drobno, 126 prodajalnic mleka od konzumnega društva, 403 kmetijske prodajalne, 490 prodajalnic mlekarjev in končno se prodaja mleko še pri 4100 trgovcih z jestvinami. Leta 1900 je znašala dnevna množina mleka litrov 547.000, leta 1905 litrov 700.000, leta 1910 litrov 878.000. Iz Niže-Avstrijskega se je uvozilo na dan in sicer leta 1900 litrov 190.000, leta 1905 litrov 390.000, leta 1910 litrov 586.000.

✕ **Kaj je storiti s sadnim drevjem, če ga je toča potolkla.** Ako so deblo in vejemočno pokvarjene, t. j. da je lubad razmercvarjen ali razpokan tako, da rane zijajo, poskrbeti se mora v prvi vrsti za to, da ne bo dohajal v rane zrak. Zamažejo naj se rane z mrzlo - tekočim cepilnim voskom in nato naj se potrosi povrhu voska nekoliko pepela, da se cepilni vosek ne bo odcejal na tla. Za močnejša debela in večje rane naj se uporabi namesto cepilnega voska takozvano drevesno malto. S to malto naj se rana precej na debelem pokrije in nato obveže s kako cunjjo. Dober mrzlo-tekoči cepilni vosek se dobi na ta le način: Raztopi se v kaki kozici nad žerjavico 2 kg smrekove smole, doda nato $\frac{3}{4}$ kg lanenega olja in kasneje še $\frac{1}{4}$ kg špirita. Špirit naj se pred dolivanjem nekoliko segreje (ne nad ognjem ampak nad žerjavico!) dene kozica z raztopljeno smolo od ognja in zliiva alkohol v raztopljeno smolo ter obenem pridno meša.

Dokler je ta cepilni vosek še gorak, naj se dene v kositarne škatlje in škatlje nato zapre.

Takozvana drevesna malta se napravi na ta način, da se zmeša ilovica, goveje blato in apno ali pepel in prilije zmesi toliko vode ali gnojnice, da postane zmes tako redka kakor malta.

Kakšna gnojnica naj se uporablja za vrtnino. Za zalivanje vrtnine naj se uporablja izključno le povreta iz kravjeka napravljena gnojnica. Konjska gnojnica ni tako dobra za to, najmanj sposobna pa je prešičja. Ako se napravi gnojnica iz kravjeka in spravi potem v zaprto posodo, povre gnojnica, ako ni prehladno, v teku 8 dni. Povreta gnojnica pa zgubi na vrednosti t. j. na raztopnosti že po 2 tednih, zato je najbolje, da se prej uporabi. Ker ne vsebuje gnojnica fosforove kisline, zato je potrebno, da se spopolni z dodatkom superfosfata. Na vsakih 10 l gnojnice naj

se dene po 18 dekagramov 18% superfosfata. Odtehtani superfosfat naj se pa najprej raztopi v vodi in potem med mešanjem gnojnici prilije. Taka gnojnica naj se uporablja za gnojenje v stanjšanem stanu in sicer 1:100.

Ali se sme mešati superfosfat s Tomažovo žlindro? — Ne! — In zakaj ne? Zato ker če se te dve gnojili zmešata, spoji se fosforova kislina, nahajajoča se v superfosfatu, z apnom, ki je v Tomasovi žlindri, ter postane na to težko raztopna. Iz enakega vzroka se ne sme zmešati superfosfat s pepelom ali pa z apnom.

P O R O Č I L A.

Nakup rži, ovs, sena in slame. C. in kr. vojna uprava sporoča, da kupi za zagotovitevno dobo 1912/1913 za c. in kr. vojsko in sicer za postajo Gorica: a) p o u z a n č n e m n a k u p u: 3800 kv rži, 10.550 kv ovs, 7300 kv sena, 4600 kv slame za steljo in 150 kv slame za postelje, b) n a d r o b n o: 1200 kv sena, 800 kv slame za steljo in 300 kv slame za postelje.

Kdaj se bodo ponudbe za uzančni nakup sprejemale in kdaj se bo kupovalo na roko, se sporoči kasneje.

P O R O Č I L O

o delovanju c. kr. kmetijsko-kem. poskuševališča v Gorici
v dobi od 1907 do 1910.

(Nadaljevanje.)

Posebno škodljivega se je izkazal »Zimski pedic« (zemljermerka) (*Cheimatobia brumata*). Ta je sedaj že skoro povsod razširjen po deželi, posebno pa v kobariškem okraju, v Brdih in v vipavski dolini; v zadnjih letih se je prikazal tudi na Krasu. Toda povsod, koder so se pravilno v bran postavili s tem, da so okoli dreves ovili s znanim lepilom »petrina« namazane pase, sobili z uspehom pravzadovoljni. Zgodilo pa se je, da je prejela dotična tovarna toliko naročil, da ni mogla vsem ustreči; zato so se nekateri sadjerejci poslužili za mažo tistega ma-

zila, ki se navadno rabi pri vozovih; a prevarili so se, ker ni prav nič pomagalo. Še to naj opomnimo, da v tistih krajih, kjer so rabili več let zaporedoma petrino, so pedici močno ponehali; prav malo jih obtiči na lepilu in sicer skoro sami samci. Samice so postale tako redke, da se šteje na vsakih 20 komaj eno samico.

Sicer pa se je v dolgem času, odkar se uporablja petrina, spoznalo, da ta snov ni prav taka, kakoršne bi potrebovali v naših podnebnih razmerah, ker se lahko in naglo cedi, odkapa s papirja in jo drevesni lub posreba, ali pa se strdi in naredi na svoji površini trdo skorjo, z eno besedo, izgubi v primeroma kratkem času svojo prilepljivost. Zato je poskuševališče preskušalo celo vrsto podobnih snovi, ki se sedaj ponujajo na prodaj. V naših razmerah se najbolje prilega temu namenu ameriški preparat, imenovan »The Tangl-foot«. Pri poskušnji je to mazilo celih 5 mesecev ohranilo svojo lepilno moč, le škoda, da je primeroma prav drago. Da se kaj privarči, bi se morale uporabljati take lepenke (kartoni), na katerih je že raztegnjena tenka plast omenjenega lepila, kakoršne so one, na koje se lové muhe.

Opazovali so se še naslednji sovražniki sadnega drevja: »Veliki pedic« ali »zmrzlikar« (*Hibernia defoliaria*), »debeleglavka« (*Lymantria* ali *Portesia dispar*); »Zlatoritka« (*Euproctis chrysorrhæa*); »jabolčna zavijaka«, »piškur«, »sadni črv« (*Carpocapsa* ali *Grapholitha pomenella*); »jabolčni molj« (*Hyponomeuta malinella*); češpljevi molj (*Hyponomeuta irrorella*) in »črešnjeva muha« (*Spilographa cerasi*). — Leta 1910. je zelo škodovala cepičem in mladikam hrušk ličinka neke ôse (*Cephus compressus*). — V okolici Bovca so videli leta 1909. vse polno črnih ličink nekih črešnjevih mušic (*Eriocampoides limacina* Retz.); na sadnih drevesih raznih vrst so grizle spodnje strani listov. Svetovali smo dotičnim posestnikom, naj obilno potrosijo liste z mešanico iz žvepla in v prah razdrobljenega živega vapna iŝ pomagalo je.

Še dalje so se prikazale na sadnih drevesih razne vrste pršic ali rastlinskih uši in sicer rusa, zelena in rjava uš (*Aphis cerasi*, *Aphis sorbi*, *Aphis piri*) in v nekaterih krajih tudi »krvna uš« na jablanah (*Schizoneura lanigera*) in pa ščitasta ušica v obliki školjke (*Diaspis*

fallax), ki se je močno širila okoli Gradišča v Furlaniji in pa na Krasu.

Prav pogostoma se je slednjič razodevala prikazen, ki je znana pod imenom »hruškova erinoza« in jo provzroča pršica *Eriophyes* ali *Phytophaguspiri*. Čudno je bilo videti, da je z omenjeno pršico pod isto mehko plastjo skupaj živela neka jegulčica, podobna onim, ki se nahajajo na koreninah mnogih rastlin.

Leta 1909. so gosenice nekega ponočnega metulja *Agrotis segetum* v nekaterih krajih furlanske nižine skoro pokončale cele obdelane njive ozimine tako, da so jih morali preorati in z nova nasejati s poletnim žitom.

Enake gosenice so leta 1908 silno poškodovale zimsko žitno setev in sočivje na Krasu. — Velik hrošč iz plemena *Pentodon punctatus* je v goriški okolici naredil mnogo škode na mnogovrstni salati in na kumarah. — Okoli Gorice so zapažali na zelnjakih, da ohrovtu ali, kakor pravimo pri nas, beržotam pobledevalo in kmalu potem usihajo listi in prišlo je na dan, da so te pokvare krive ličinke drobdrobnega hrošča *Bariscupriostri*, ki se zagrižejo v štor. Prav močno so se širile po njivah, kjer rasejo ohrov, zelje in repa, gosenice škodljivih *Pieris brassicae*, *Mamestra brassicae*, in *Mamestra oleracea* in so provzročile znamenito škodo. Vse te škodljivke je bilo lahko pokončevati s tobačnim izvlečkom pomešanim z milno raztopino ali pa s stanjšano raztopnino (1/2%) »dendrinom«.

Vredno je, da omenimo tudi »plesen« na koreninah rudečega regrata, ki so jo zapazili v Št. Andreži, pa ne samo na tistih rastlinah, ki se po zimi pod suhim gnojem goje v kletih, ampak tudi na regratu, ki raste še na njivah, predno ga porijejo in prelože v kleti. Po mikroskopični preiskavi smo doznali, da to plesen provzroča glivica, ki je znanstvo imenuje *Sclerotinia Libertiana* Fuckl.

Ko se je raznesla vest, da je v raznih severo-avstrijskih deželah izbruhnila nova bolezen na kumarah, neka silno škodljiva peronospora (*Plasmopara Cubensis*, so nekateri trdili, da so to bolezen opazili tudi na Goriškem. Da se stvar dožene, je poskuševališče s posebnim člankom opozorilo kmetovalce na to novo bolezen in na njene glavne znake, povabivši jih, naj mu pošljejo kaj osumljenih rastlin ali listov kumar, buč in me-

lonov. Toda po dosedanjih preiskavah je dokazano, da te bolezni še ni pri nas; pač pa smo na doposlanih rastlinah spoznali navadno »meglo« ali kumarčno glivico (*Erysiphe communis*), ki jo je lahko pregnati z žveplanjem.

S tem večjo silo pa je v zadnjih dveh letih divjala peronospora na krompirju (*Phytophthora infestans*), ki je v nekaterih krajih zelo skrčila množino pridelka, ker je napadala ne samo rastlino, ampak tudi gomolje. — Tekom poletja 1909. so opažali v Št. Petru pri Gorici na mnogih rastlinah tiste vrste krompirja, ki ga imenujejo »Budau« (Nemci mu pravijo »Alerfrüheste« ali »Viktor«) bolezen, ki se razodeva v razkodranju ali zavijanju krompirjevih listov. Poizvedeli smo, da ta bolezen ni nova v naših krajih; saj se je bila že v poprejšnjih letih prikazala in tako močno razvila v Št. Andrežu pri Gorici, da so morali popolnoma opustiti setev nekaterih ranih krompirjevih vrst, kakor n. pr. »Kamnik«, »Ida«, »Weisser König«. — Do sedaj še nismo mogli preskušati nobenih zdravil proti tej bolezni.

(Sledi še.)

RAZGLAS.

Županstvom političnega okraja sežanskega in županstvom Opatjeselo, Devin in Doberdob.

Razpisuje se natečaj za podelitev nagrad v predelavo kraških pašnikov v travnike.

Za nagrade v prvi akciji, ki bodo znašale od 40—200 K, se uporabi del preostanka svoječasno izvedene akcije v priskrbitev krme in deželna podpora, ki je bila dovoljena izrecno za prvo akcijo.

Za nagrade se morejo potegovati lastniki kraških pašnikov, ležečih v političnem okraju sežanskem, dalje v županijah Opatjeselo, Devin in Doberdob in v občini St. Martin na Krašu (županija zagrajska).

Za podelitev nagrad so merodajne premoženjske razmere prosilcev, obseg izboljšanega zemljišča in previdevanje težav, ki jih bodo povzročila izboljševalna dela.

Nagrade bodo denarne, ali pa in natura (semena, kemična gnojila ali orodje) in se bodo izplačevale v smislu posebnega pravilnika, sestavljenega sporazumno s c. kr. namestništvom, v obrokih z ozirom na napredovanje in dovršitev dela.

Kmetovalci, ki žele dobiti nagrado bodo morali iztrebiti s pašnikov kamenje in grmovje in pridelovati na njih čimnajveč krme.

Površina takega pašnika mora znašati vsaj 1000 štirjaških metrov.

Kdor hoče prositi nagrado za predelavo pašnikov v travnike, mora to pred delom naznaniti županstvu, ki mora o tem takoj sporočiti deželnemu odboru in pristojnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu.

Župan, ali njegov namestnik naj oceni skupno z nepristranskim cenilcem kakovost krasovitega sveta in naj sestavi s prosilcem po najboljši vesti proračun, v katerem naj bo navedeno, koliko dni dela bo treba, koliko voz kamenja se bo moralo odvažati in koliko voz zemlje dovažati za predelavo pašnika, t. j. da se napravi zadostna plast zemlje. Dalje se mora v proračunu navesti, koliko bo treba potrositi za nabavo semena in kemičnih gnojil.

Ti podatki se morajo pridjati prošnji, v kateri naj se navede parcelna številka in površina zemljišča. Županstvo sprejema prošnje in jih pošlje potem deželnemu odboru; pri tem mora vestno poročati o splošnem premoženjskem stanju vsakega posameznega prosilca.

O prošnjah odloča deželni odbor sporazumno s c. kr. vlado in obvesti prosilca o rešitvi.

Ko dobi prosilec obvestilo, da se mu je zajamčila nagrada, se mora takoj lotiti dela in brez presledkov nadaljevati, dokler ga ne konča.

O napredovanju dela se bodo prepričali deželni in organi c. kr. vlade.

Ko se delo dovrši, obvesti prosilec županstvo, ki sporoči to deželnemu odboru in pristojnemu okrajnemu glavarstvu.

Izboljšano zemljišče se mora nasejati. Ko se to izvrši, opravi komisija, sestavljena iz župana ali njegovega namestnika, iz cenilca in lastnika-prosilca, novo cenitev zemljišča in ugotovi v posebnem zapisniku izvršene izboljšave. Ta zapisnik morajo podpisati vsi komisijski člani, nakar ga županstvo predloži de-

želnemu odboru, poverjeni prepis pa pristojnemu okrajnemu glavvarstvu.

Na podlagi tega bodeta potem deželni odbor in c. kr. vlada dala pregledati predelane pašnike.

Vsled izrecnega sporazuma med c. k. vlado in deželnim odborom se morejo vpoštevati pri razdeljevanju nagrad tudi med tem že predložene prošnje za nagrade za že izvršene ali nameravane izboljšave na kraških pašnikih.

Rok za vlaganje prošenj se zaključi z dnem 31. julijem 1912.

Županstva se vabijo, da razglase ta natečaj, kakor običajno in da se potem glede predloženih prošenj ravnajo po navodilih, danih v tem natečaju.

G o r i c a, dne 22. maja 1912.

Deželni odbor.

Deželni glavvar:

PAJER.

KNJIŽEVNOST.

Codex alimentarius. — Izvadek avstrijskega zakonika o živilih. Tu imenovano knjigo je izdala v sporazumu s c. kr. ministerstvom za notranje zadeve c. kr. dvorna in državna tiskarna na Dunaju. Izšel je dosedaj I. zvezek in se dobi pri prejimenovani tiskarni za 5 K.

To za priprosto ljudstvo spisana brošurica je le nekak izvadek iz obširne avstrijske knjige o živilih, v nji se nahaja le ono, kar je neobhodno potrebnega za trgovca z živili, za začetnika in tržne nadzorovalne organe. V tej brošurici se torej ne nahaja nič takega, kar je potrebno vedeti raziskovalcu živil, sodnemu ali upravnemu uradniku, v nji ni pa tudi razsodb najvišjega sodišča. V njej se nahaja samo ono iz poglavij »Opis«, »Sodba« »Uravnava prometa« in »Uporaba zgrajanega ali sumljivega blaga«.

Nabavo te knjige priporočamo prav tople vsem našim prodajalcem živil, kakor tudi našim posestnikom, posebno pa onim, ki se bavijo z vinom in sadnim sušjem.

Gospodarska smotra. Dne 1. t. m. je izšla 11. štev. tega časopisa z naslednjo vsebino: Rasprave i članci: Prinos k organizaciji nižega gospodarskega školstva. — U koliko se podudaraja Kellnerove novine s hranitbenim novinama v praksi. Listak: Elektriciteta pogoduje rastu bilja. — Patvaranje vina. — Naredba kojom se ureduje promet sa posijom (mekinjama). — Tečaj za istraživanje mlijeka i mliječnih proizvoda. — Zavod za ispitovanje riba i ribarskih prilika. — Dojiti ili musti. Sadržaj ugarskih duhana na nikotinu. Književnost: Crvi nametnici s osobitim obzirom na čovjeka. — Zeitschrift für Gährungsphysiologie. — Arbeiten der Deutschen Gesellschaft für Züchtungskunde. — Iz stručnih časopisa.

Društvene vesti.

»Goriško kmetijsko društvo« v Gorici. — Korenjski trg (Attemsova palača) ima v zalogi naslednje kmetijske potrebščine:

Modro galico najboljše kakovosti in sicer zajamčeno 98/99 odstotno kvintal po 66 K;

Tomaževo žlindro 16 odstotno, znamka »Zvezda« kvintal po 6 K;

Kalijevo sol 42 odstotno kvintal po 14 K;

Orehove semlete tropine, zajamčene s 47% beljakovin in tolšče, v vrečah po 75 kg, kg po 22 vin.;

Gumijeve trakce za cepljenje trt v zeleno, znamka »Trissin« kg po 34 K;

Fichtenin agra, sredstvo zoper razen mrčes na rastlinah in živalih, kg po 3 K ali $\frac{1}{4}$ kg po 80 vin.

Žvepleno moko in sicer boljše vrste kg po 60 v, najfinnejše pa kg po 18 v in galično žvepleno moko kg po 20 v.

Razen prejnavedenega blaga ima vedno v zalogi pristne debele in drobne otrobe, sol za živino. Pirchove trtne škropilnice, žveplanike za trte in sode, različna jeklena orala, slamo-reznice i. t. d.

Društveniki, bivajoči na Krasu, si omislijo lahko modro galico, Tomaževo žlindro, kalijevo sol, žvepleno moko, orehove semlete tropine, klajno apno, gumljive trakce, fichtenin i. d. po tu navedenih cenah pri »Centralni podružnici Gor. kmet. društva za Kras« v Sežani.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje? Doslej sem rabil vedno vole kot vprežno žival, ali sedaj nameravam to opustiti in uporabiti krave ali pa celo nabaviti si konja. Vprašam toraj, ali bi krave lahko nadomeščale vole in ali je konj boljši za kmečko delo ter ali porabi več krme nego vol? (A. Š. v V.)

Odgovor: Gotovo je, da odpravi konj vsako delo hitreje nego vol, ker je bolj gibčen, je pa tudi za dolgo vožnjo in za sla-

be ceste bolj pripraven. Za osipanje in brananje, kakor tudi za vpreganje v valj in vožnje v oddaljene kraje, je bolj umestno uporabiti konja nego vola, dasiravno stane konj, vprežna oprava zanj in krma mnogo več kakor za vola. Če pa konj ponesreči, se njegovo meso ne da spraviti zlepa v denar, ker konjsko meso malokdo uživa.

Za gorate, strme lege in močvirna tla je bolj pripraven vol nego konj. Konj ni v stanu vleči toliko in vleči težko breme tako dolgo kakor vol, vol pa tudi ne ponesreči tako lahko kakor konj, ker stopa bolj počasi. Ako vol pnesreči (n. pr. če si zlomj nogo), proda se njegovo meso lažje nego konjsko, razun tega se dá vol, če je močno shujšal vsled predolgotrajnega in napornega dela, opitati in prodati precej drago za meso. Volu zadošča mešanica senene in slamne rezanice, otrobi in sol, korenstvo, konju pa je treba pokladati poleg te krme na vsak način tudi zrnje (oves ali pa turščni zdrob).

Če ni Vaše polje preobsežno, če je zemlja lahka, potem je najbolje, če uporabite za vprego krave. Krava stopa hitrejše od vola in če se ravna z njo pravilno t. j. da se uporablja za manj naporno delo in ne vprega ob vročini, ni strahu tudi, da bi izgubila mnogo mleka. Če redite n. pr. 4 krave in 2 vola, nadomestite oba vola s kravami in naučite vse krave voziti. Da ne bodo krave preveč trpele vsled vpreganja, uporabite predpoldne en par, popoldne pa drug ali celo oba para spočitih krav. Da ne bodo krave pri oranju preveč trpele, vprezite po dva para naenkrat v plug. Sicer je težko navaditi krave na delo, kdor pa ima količkaj potrpljenja, nauči jih kmalu. Če hočete uporabiti krave za delo, jih ne smete vpreči takoj, ko so krmo zaužile, ampak šele približno za $1\frac{1}{2}$ ure kasneje, sicer zgube precej na mleku. Ko krave težko delajo, pokladati se jim mora tudi kakšna boljša krma.

